

Postmoderní problémy Globální bezpečnosti

Vladimír Zoubek – Policejní akademie ČR v Praze

---

§ 1. Globalizace: vstup do problému

Pojem „*globalizace*“ pojmenovává skutečnost, že jsme svědky vzniku celosvětové úrovně nezadržitelného a postupného procesu zcela nové kvality.

Jedná se o procesy, které **směřují k rigidní celosvětové integraci a organizaci výroby (výrobních procesů), obchodu (tržních procesů), bankovních a finančních operací, technologií a informací spjatých s fenoménem světové nadvlády nadnárodních korporací, které stále více ovlivňují a determinují globální politické procesy mezi aktéry světové politiky**, zvláště pak bezpečnostní krize a rizika, světovou migraci (ovlivněnou nejen populační explozí a prohlubující se nerovnováhou mezi Severem a Jihem), novou kvalitou průmyslu organizovaného zločinu, řešení globální ekologické krize, akcelerují civilizační střety, úpadek dodržování lidských práv, kultury, morálky a náboženských systémů a dalších ne zcela subsidiárních problémů národních (státních), regionálních či místních systémů.

Hnacím motorem tohoto procesu je globalizace ekonomických aktivit, které zejména v posledních třiceti letech propojuje výrobu a trhy různých zemí. Pro současnou fázi globalizace je příznačná **nerovnováha** mezi ekonomickou mocí nadnárodních korporací (ta se již silně koncentrovala a působí na celosvětové úrovni) a jednotlivých společností: jak postmoderní „občanské“ společnosti **jádro globalizace** (na Severu), tak v podstatě postkoloniální společnosti **semiperiferii a periferii globalizace** (na Jihu); tyto společnosti jsou ovšem nyní organizovány ve 196, resp. **197 suverénních „národních“ a mnohonárodních státech**.

Státy obecně jsou velmi zdrženlivé, když mají rozhodovací pravomoci předávat nadnárodním institucím. Stejně tak odpor a nechuť k negativním aspektům globalizace roste.

Řada teoretiků, kteří se problematikou globalizačních procesů v Evropě a ve světě zabývají, si uvědomuje **vedle jejich pozitiv, i možné negativní stránky a jistá úskalí**. Například Václav Bělohradský s odvoláním na sociologa J. Kellera píše: „...příšera planetární globalizace tu zůstává, je stále dravější, nesrozumitelnější a krutější .... Globalizace pokračuje stále rychleji, neslouží žádné lidské potřebě, jen zhoubně roste. Lze tu příšeru udržet v nějakých hranicích?“

Ve zjednodušeném zvládnutém pojetí pak globalizace znamená **„amerikanizaci“ kulturního života, je synonymem pro nadvládu nadnárodních koncernů a „normalizaci“ spotřební společnosti**. Společnost prý spěje k vytváření jednodimenzionálních lidí, „které překonává nejhorší představy Orwella a Marcuseho“².

---

¹ BĚLOHRADSKÝ, V. Vše trvalé se mění v páru, vše posvátné se znesvěcuje. Salon, literární příloha Práva, 12. března 1998.

² Srov. PICK, O. **Globalizace a střední Evropa**. Sborník z konference na ÚMV. Praha : b.r., s. 1 – 4. Pick tyto názory kritizuje. Říká, že tento problém není tak jednoduchý a je třeba jej důkladně analyzovat. Globalizace podle něho znamená velikou výzvu pro svět. Globalizace sice svět obohatila tím, že mnohonásobně zvýšila výměnu zboží a investic a přispěla k rozšíření moderních technologií, zároveň však je to „křehký proces, který volá po objektivním analytickém přístupu bez emocí a populistických hesel“.

Pozitiva a negativa globalizace

Co je na globalizaci Pozitivní	Co je na globalizaci Negativní	Navrhovaná řešení negativních dopadů globalizace³
Roste nabídka a kvalita zboží	Světová ekonomika je daleko náchylnější k náhlým kolapsům (kasínová ekonomika)	Přísně regulovat činnost nadnárodních společností a bránit jejich dalšímu propojování
Klesají výrobní i prodejní ceny	Rozdíly mezi chudým Jihem a bohatým Severem jsou největší v historii a stále rostou	Omezit spekulativní toky kapitálu
Vznikají nové pracovní příležitosti	V chudých zemích bují hlad, války a nemoci více než dříve	Vybírat daně z kapitálových převodů a peníze rozdělit chudým zemím
Zvyšuje se životní úroveň v rámci "konzumního způsobu života"	Roste ekonomická a politická migrace a xenofobie	Zrušit mezinárodní finanční instituce (MMF a SB) a nahradit je novým uspořádáním v podobě světového finančního parlamentu
Je daleko širší a svobodnější přístup k informacím (informační demokracie)	V zemích Severu se prohlubují rozdíly mezi nejvyššími a průměrnými příjmy (mizí "střední" třída)	Zpřísnit pravidla pro ochranu životního prostředí a ekonomický růst podřít pravidlům trvalé udržitelnosti
Rozšiřují se možnosti komunikace (informační a vzdělanostní společnost)	Zvyšuje se ekonomický a politický vliv nadnárodních společností (nedostatek legitimacy globálních autorit)	Rozpoutat revoluci za svržení světového kapitálu
Tlak na globální spravedlnost a univerzalitu lidských práv	Zhoršuje se životní prostředí, rozšiřují pouště	Atd.
?	Akcelerují se civilizační střety (clash of civilisations)	
	Krize náboženských systémů	
	Umocňuje se globální zločin, roste terorismus, extremismus	
	Atd.	

Ze skutečně extenzivní problematiky a bezbřehé šíře pozitiv a negativ postupného procesu globalizace, který (velmi zjednodušeně) je příznačný především tím, že přesahuje

³ Některá typická hesla "odpůrců globalizace" při demonstracích v Praze 26. – 28. září 2000 proti Výročnímu zasedání Mezinárodního měnového fondu (International Monetary Fund) a Skupiny Světové banky (World Bank Group).

státní hranice jakéhokoliv státu (končí romantický provincialismus), uvádím jen demonstrativní a skutečně typickou a signifikantní kazuistiku nejzávažnějších aspektů.

Problém globalizace nutí k multidimenzionálnímu, multikulturnímu (multi-civilizačnímu) a univerzalistickému myšlení a pohledu na svět.

§ 2. Globální sociální polarizace

Rozevírání nůžek globálního bohatství a globální bídy: Sever akcelerovaně bohatne, Jih stále více chudne.

Ekonomická globalizace má **negativní** dopady i jinde - především **v sociální oblasti**. Z nebývalého ekonomického růstu, který svět zažívá v posledních dvaceti letech, totiž nemají užitek úplně všichni.

Sladké plody růstu sklízí především **bohaté země, které se těm chudým vzdalují ještě více než kdykoliv předtím**. Ne, to není věta z prognostického letáku odpůrců globalizace. Podobnými slovy hodnotí proces distribuce bohatství ve svých oficiálních dokumentech i Mezinárodní měnový fond.

Do oficiální řeči fondu a dalších mezinárodních organizací se už dávno dostaly věty o bohatém Severu a chudém, nemoci zachváceném Jihu a o zvětšující se propasti mezi oběma póly⁴.

Rozmanité studie upozorňují, že propast mezi Severem a Jihem je čím dál větší. Podíl nejchudší pětiny lidstva na celosvětovém příjmu činí dnes 1,1 % oproti 1,4 % v roce 1991 a 2,3% v roce 1960. Poměr rozdílu příjmů nejbohatší a nejchudší pětiny vzrostl z 30:1 v roce 1960 na 61:1 v roce 1991, na 78:1 v roce 1994 a v současné době je odhadován na 86:1⁵.

Mizí střední třída (vrstva)

Ekonomická propast neroste jen ve vztahu bohatých a chudých zemí. Stejný trend sociologové a ekonomové sledují i uvnitř jednotlivých zemí. Například v USA je průměrný příjem dělníka v průmyslu až třístokrát nižší než příjem špičkového manažera. Před dvaceti lety byl tento poměr o polovinu menší.

To mimo jiné potvrzuje skutečnost, k níž dospěla řada zahraničních výzkumů: globalizace přeje vzdělaným, velmi pružným a přizpůsobivým lidem, kteří bleskově vyhodnocují informace a dokážou s nimi účelně naložit. Naopak lidé, kteří jsou odsouzeni k více či méně kvalifikované manuální práci, z globalizace nemají prakticky nic. Jsou totiž téměř okamžitě nahraditelní levnější pracovní silou v zemích Jihu.

Sociální polarizaci lze stručně charakterizovat jako **nárůst bohatých i chudých a úbytek střední vrstvy obyvatel**. Za jednu z hlavních příčin sociální polarizace jsou považovány dopady ekonomické restrukturalizace na trh práce. V důsledku ekonomických změn roste podíl vedoucích a odborných pracovníků, snižuje se zastoupení pracovních míst s průměrnými mzdami a roste počet málo placených zaměstnání, občasných zaměstnání s nestálými příjmy a počet nezaměstnaných. Trh práce se z hlediska mzdového ohodnocení zaměstnanců polarizuje.

Sociální polarizace však nelze spojovat pouze se změnami na trhu práce, ale i se **snížující se rolí sociálního státu**, což vede k polarizaci příjmů domácností. Sociální

---

⁴ Zpravodaj o přípravách zasedání Mezinárodního měnového fondu a Skupiny Světové banky. Praha : Ministerstvo financí ČR, Organizační centrum pro uspořádání Výročního zasedání MMF/SSB, 2000, č. 2, s. 7. Viz též www.amp2000.cz

⁵ Ibid., s. 5

polarizace přináší územní koncentraci dvou krajních sociálních skupin žijících v těsném sousedství uvnitř městského prostoru a to jednak chudých, nezaměstnaných a mnohdy etnicky a kulturně vyčleněných ze společnosti, jednak skupiny manažerů a profesionálů s vysokými příjmy⁶. Sociální polarizace se projevuje **narůstající segregací chudých** (a dalších, především etnických menšin)⁷ a **separací bohatých a utvářením tzv. duálního a rozděleného města**.

Nepřátelé střední třídy nahoře i dole

Sotva začala vznikat střední třída⁸ objevili se její nepřátelé. **Nahoře vyrostla neproduktivní "zahálčivá třída"**. Thorsten Veblen, který ji objevil a popsal⁹, ji definuje jako vrstvu, jejíž vzestup se nezakládá na produktivních činnostech, nýbrž na finančních operacích. Česká cesta privatizace dovolila právě takovým "peněžním činnostem" rozvinout se v naprosto výjimečné míře a napomoci k rychlému etablování horní třídy.

Na druhé straně ovšem obnovený český kapitalismus **připustil dolní třídu chtěných i nechtěných obětí sociálního systému**. Těch bylo jistě mnoho již v socialistické ekonomice, v rané transformaci však pokračovala tzv. sociální zaměstnanost díky tomu, že polostátní banky zaštitily velké podniky.

Poměrně velkorysá sociální síť navíc stále zachytává ty, kteří by jinak byli okolnostmi donuceni pracovat. Lidé vytlačovaní z trhu práce sice deklarují ochotu přizpůsobit se (rekvalifikovat se či přestěhovat), ta však rychle vymizí, když si spočítají mizivý ekonomický přínos takové změny oproti životu na podpoře. V jiných původně sociálně štedrých zemích (Dánsko, Nizozemsko) tomu bylo podobně, tam však stát zakročil a zavedl povinné práce a rekvalifikace pro ty, kteří by se chtěli nechat zlákat pastí nezaměstnanosti.

Rozšiřování "zahálčivé" i dolní třídy působí neblaze v ekonomických procesech i při utváření hodnotového prostředí. První vysílá svůdný signál, že bohatství nevzniká vytvářením nového, nýbrž přerozdělením starého. Druhá zase vysílá podobně lákavý signál, že pracovat se nevyplácí.

V prvním případě je podnikání z kreativní a dobovatelské činnosti degenerováno na přesuny majetku bez jeho vytváření. V druhém případě zase degeneruje lidský kapitál namísto rozvíjení a uplatňování lidských znalostí a schopností.

Je tu ovšem **ještě třetí sociální kategorie**, která rovněž stojí proti střední třídě a popírá její hodnoty, totiž **byrokracie**. Zde je však velmi obtížné vést hranici mezi státní

⁶ Podle Management News (viz: KLÍMOVÁ, J. **Plat českého šéfa je téměř 75 tisíc korun. Ve velkých firmách však manažeři vydělávají daleko více**. *MF Dnes*, 16.8.2001, s. A/1 a C/1) převyšuje plat šéfa společnosti plat dělníka: USA = 32x, Velká Británie = 25x, Německo = 12x, Japonsko = 11x, Česká republika = 6x.

⁷ Včetně jevu tzv. "skryté chudoby".

⁸ Jan KELLER řadí **do střední třídy a do středních vrstev ty**, kteří sice musejí pracovat, aby si na své živobytí vydělali, jejich příjmy jim však umožňují šetřit. Klasická představa příslušníka středních tříd považuje za samozřejmost mít vlastní domek, kvalitní, zpravidla vysokoškolské vzdělání pro děti a původně také schopnost muže uživit z jediného platu celou rodinu. Druh "kapitálu" kterým tyto vrstvy disponují – ať již se jedná o drobný rodinný majetek, anebo o odborné vědění – vyžaduje, aby byl individuálním úsilím ustavičně obnovován. To předpokládá u příslušníků středních vrstev velkou houževnatost a sebedisciplínu. Snad nejvýraznější tradiční vlastností ambiciózních středních vrstev, vlastností, jež je zdůrazňována při jejich vymezování směrem k těm, kdo stojí pod nimi, ale i nad nimi, je jejich schopnost nežít pouze přítomným okamžikem, schopnost odkládat odměnu, a tím ji do budoucna zvyšovat. Spolu se vzrůstem konzumních šancí nově střední vrstvy tuto zásadu postupně opouštějí a zvykají si žít na leasing. Viz KELLER, J. **Střední vrstvy – je po sezóně**. *Právo*, příloha Salon, 24.8.2000, s. 3 - 4

⁹ Blíže viz Večerník, J. **Měšťácký protiútok v minovém poli. Posilování "střední třídy" prospívá celé společnosti, v Česku se však rozmohla "zahálčivá třída" a klienti sociální sítě**. *Lidové noviny – Příloha Orientace pro civilizaci a myšlení*, 16.12.2000, s. 19

administrativou jako službou společnosti a rozpínavou byrokracií parazitující na občani. Jisté je, že její velikost a moc roste a rozsahem státního přerozdělování: čím větší a složitější je struktura institucí, tím hůře fungují, tím hojněji se vytvářejí klientelistické sítě a bují korupce, která zase zpětně posiluje panství byrokracie nad občanem. Namísto průhledného prostředí s jasnými pravidly chování, motivujícími prospěšnou činnost, se lidé cítí obestřeni sítěmi neosobní moci, které se musí pasivně přizpůsobovat.

Přes svůj nesporný přínos je střední třída ohroženým druhem, a to od samého počátku. K zániku ji předurčil již před 150 lety Karel Marx, před 50 lety předvídal sociální propad "bílých límečků" jeden z nejbystřejších sociologů moderní doby Ch. Wright Mills. Dnes jsou prognózy jejího zániku spojovány s válcem globalizace, který za sebou nezanechá nic nezávislého na moci nadnárodních korporací.

§ 3. Propast mezi Západním sekulárním světem ("civil religion") a světem tradičních náboženství, zvláště kulturou islámu

Mezi světem tradičních náboženství a sekulárním světem Západu roste propas: nejzřetelněji si ji patrně uvědomujeme tam, **kde západní civilizace naráží na kulturu islámu**. Jiným příkladem je debata o tom zda Charta lidských práv vyjadřuje univerzálně závazné pojetí lidské důstojnosti, či zda je projevem "kulturního imperialismu" Západu.

Jedním z paradoxů globalizace je skutečnost, že snaha o to, aby společnému světu nedominoval vliv žádného náboženství a náboženského společenství a "veřejný prostor" zůstal přísně sekulární, vede ve svých důsledcích k tomu, že se tato sekularita sama stává něčím posvátným. Vzniká jakési **světové "civil religion"**, které může být zastánci tradičních náboženství chápáno jako náhražkové náboženství či proti-náboženství. Nebude-li jak na straně architektů globální společnosti (představitelů velkých nadnárodních ekonomických a politických korporací), tak na straně představitelů velkých světových náboženství dost vůle k dialogu, může zde dojít k mnoha konfliktům a nedorozuměním.

Pluralizace náboženství v informační společnosti

Nyní je náboženská situace v některých postkomunistických společnostech v mnohém ohledu podobná situaci náboženských organizací v sekulárních společnostech západní Evropy – s tím rozdílem, že jak zastánci sekulárního liberalismu, tak církve nemají zkušenost desetiletí společného života a neumějí spolu ještě příliš komunikovat. Druhý vatikánský koncil umožnil katolíkům uzavřít gentlemen agreement se sekulárním humanismem a civilizací, vyrostlou na ideách osvícenství. Mnohé impulsy tohoto koncilu však nebyly v církvích postkomunistických zemí dosud dostatečně vstřebávány.

Druhý vatikánský koncil ale nepřipravil katolíky na boom zájmu o náboženství a spiritualitu na konci 20. století. Mnozí duchovně hledající – zejména mladí – lidé se pak vydali hledat odpovědi ke skupinám a náboženským vůdcům hlásícím se k tradicím Dálného východu¹⁰.

Pluralizace náboženství povede k znejistění a relativismu. "Ekonomická teorie náboženství" však tvrdí, že pluralita a konkurence nutí církve k větší aktivitě a diferenciaci nabídek, a tím přispívá k vitalitě náboženství. Státní podpora a příliš oficiální postavení vede církve k tomu, že se chovají jako "líné firmy" a postupně ztrácejí vliv. Autoři této teorie poukazují na rozdíly v religiozitě ve Spojených státech a ve Skandinávii.

Nový typ náboženských techo-kultů vůbec neusiluje vytvářet skupiny s pevným členstvím a nabízí služby na bázi terapeut-klient či ovlivňuje veřejnost prostřednictvím médií,

---

¹⁰ Jako ilustraci odkazují na **Přílohu č. A/I/60**. ("Spící Buddha").

zvláště televize a internetu. Jeden z katolických biskupů, který byl Vatikánem zbaven úřadu, si vytvořil dynamickou "virtuální diecézi" na internetu¹¹.

Tomáš Halík např. uvádí: "Technika a globalizace překonala všechny vzdálenosti, ale nevytvořila žádnou blízkost.

Církev, i když se naoko zdají oslabené, a jsou jakoby cítit naftalínem, **mají stále obrovský mocenský a politický potenciál**. Být viděn je možná důležitější než vidět. Proto mnohé dalajlámovy cesty od střechy světa až po díry světa, proto ty nekonečné světové mise papežovy, při kterých obdivuhodně, svou a snad i Boží vůli překonává slabost danou věkem.

Jedenadvacáté století bude proti minulému duchovnějším a zde církev nemohou chybět a jejich vliv poroste. Např. římskokatolická církev je bohatší než všechny politické strany dohromady, ovládá vladařské finesy cvičené po staletí a území, na kterém má vliv, je obrovské. Dnešní lidé, zahlcení stále přibývajícím technikou, prožívají stresy a neurózy a budou hledat otázky na své odpovědi. Kde jinde než u Boha. Ať už si ho přivlastňuje kdokoliv a ať vypadá jakkoliv. Kromě známých náboženských systémů se lidé vrací ke starým náboženství a vznikají nové kultury i sekty. Nejpřirozenější je hledat Boha v sobě. Chcete-li vědět, jak vypadá Bůh, jděte a podívejte se do zrcadla a budete mu hledět rovnou do tváře. Právě v tomto technickém údobí jsou církve připraveny rozevřít svou léčebnou náruč komukoliv¹².

Vznik nových sekt a náboženských směrů

Mezi nové náboženské směry působící na Západě lze počítat zejména¹³ Sdružení svatého Ducha pro sjednocení světového křesťanství (The Holy Spirit Association for the Unification of World Christianity)¹⁴, Hnutí Hare Krišna¹⁵, Rodina (Rodina lásky, Boží děti)¹⁶, Církev satanovu¹⁷, Křesťanskou vědu (Christian Science Church), Společnost pro transcendentální meditaci, vědu a kreativní inteligenci (v čele se Maharashi Mahesh Yogim), Church of Scientology (Scientologie; dianetika, moderní věda o duševním zdraví)¹⁸, New Age (Nový Věk), Svědky Jehovovy¹⁹, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormony)²⁰, atd.

Klíčovým problémem katolické církve nebude sekularizace a ateismus, ale schopnost se modernizovat

¹¹ Na nové problémy informační společnosti musí reagovat i islámské právo. **Islámská náboženská rada v Singapuru** rozhodla o tom, že krátká textová zpráva (SMS) poslaná z mobilního telefonu není přijatelným médiem pro rozvod muslimského páru. Spory, které rozhodnutí předcházely, vyvolalo usnesení soudu ve **Spojených arabských emirátech**, 2.6.2001, který platnost této formy rozvodu potvrdil. Singapurští muslimové se budou nadále rozvádět podle islámského práva: muž musí třikrát své ženě deklarativně prohlásit "rozvádíme se s tebou" a do týdne se dostavit před islámský soud, kde své stanovisko potvrdí.

¹² HALÍK, T. **Náboženství a globalizace**. *Právo – Salon*, 7.6.2001, s. 1 – 2.

¹³ REJCHRT, L. *Pavučiny*. Náboženství-Nová náboženství hnutí-Sekty. Informace a fakta. Praha : Alternativa, 1995, 122 s., ISBN 80-85942-13-5;

¹⁴ Čili **Církev sjednocení**, kterou založili Sun Myung Moon. V roce 2000 se k ní hlásilo přes 3 miliony členů. Viz též ŠTURMA, O. Kauza: **Zambijský arcibiskup Emmanuel Milingo, který se oženil s mooniskou Marií Sungovou**. Lidové noviny, 18.8.2001, s. 19, dále např. *Občanská společnost a kultura míru*. Sborník z konference 24. – 26.11.2000, pořádané Mezináboženskou a mezinárodní federací za mír ve světě a Světovou asociací nevládních organizací. Praha, 2000, 55 s.;

¹⁵ Lze odkázat např. na ŠRÍ ŠRÍMAD A.Č. Bhaktivédanta Swami Prabhupáda: *Vědecké poznání duše. Provozování jogy v tomto věku*. Praha : The Bhaktivédanta Book Trust, 1985, (angl.), ISBN 80-900098-0-8; ŠRÍ ŠRÍMAD A.Č. Bhaktivédanta Swami Prabhupáda: *Bhagavadgíta. Taková jaká je*. Praha : The Bhaktivédanta Book Trust, 1991, 811 s., ISBN 80-900098-1-6.

¹⁶ Zakladatel : David Brandt Berg.

¹⁷ Zakladatel : Anton Szandor LaVey.

¹⁸ Zakladatel : Lafayette Ronald Hubbard.

¹⁹ Zakladatel : Charles Taze Russel.

²⁰ Zakladatel : Joseph Smith.

Problém postupující sekularizace, ateismu a vzniku konkurenčních náboženských hnutí a sekt je problémem především **římskokatolické církve, která postupně ztratila počátkem novověku pozici první "globální" mocnosti.**

Zásluhy posledního papeže²¹ Jana Pavla II. o modernizaci a přiblížení katolické církve měnícími se světu jsou nezměrné: rozbití různých církevních tabu, omluva pravoslavné církvi, v Izraeli za holocaust, za Jana Husa, čarodějnické procesy, za Bartolomějskou noc. Omluva bylo donedávna slovo, které římskokatolickému slovníku téměř chybělo.

Papež mnohokrát prohlásil, že *je pouze pro globalizaci*, která by *"nebyla novou formou kolonialismu"*. Požaduje, aby se lidstvo "angažované v procesu globalizace vybavilo etickým kodexem". Zároveň slíbil, že "církve bude i nadále pracovat se všemi lidmi dobré vůle, aby v procesu globalizace získalo celé lidstvo, a nejen privilegovaná elita, která kontroluje vědu, techniku, komunikace a zdroje planety ke škodě převážné většiny lidí"²².

Navíc Kardinál Silvano Piovaneli napsal ve svém dopise mocným: "Jestliže G8 chce budovat svět o jediném rozměru, v němž vládne jediná ideologie peněz... pak, věrni Evangeliumu, se stavíme na stranu protestujících a říkáme "ne" G8. Říkáme "ne" bez násilí, bez nesmiřitelných protikladů, bez integralismů. Říkáme "ne", aniž bychom navrhovali modely politické organizace, naznačujeme jen obzory hodnot"²³.

Vztah katolické církve k modernizaci má své meze, které jsou dány 2. vatikánským koncilem²⁴.

"Vztah církve k hebrejskému lidu. Církev, Boží lid Nové úmluvy, při zkoumání svého vlastního tajemství, odhaluje své pouto s Židy²⁵, kteří "jsou první, kteří poznali jméno Hospodina, našeho Boha"²⁶. Na rozdíl od jiných nekřesťanských náboženství židovská víra je již odpovědí na zjevení Boha ve Staré úmluvě. Právě Izraelité "byli přijati za syny. Bůh s nimi bydlel, uzavřel s nimi smlouvu, dal jim zákonodárství, bohoslužbu i zaslíbení. Jejich předkové jsou praotci (izraelského národa) a od nich podle lidské přirozenosti pochází i Kristus" (Řím 9,4 – 5), protože "když Bůh někomu něco daruje nebo když někoho povolá, je to neodvolatelné" (Řím 11,29).

Ostatně, když se uvažuje o budoucnosti, Boží lid Staré úmluvy a nový Boží lid, směřují k obdobným cílům: očekávání příchodu (nebo návratu) Mesiáše. Avšak toto očekávání je na jedné straně zaměřeno na návrat Mesiáše, který zemřel, vstal z mrtvých a byl uznán za Pána a Božího Syna, na druhé straně je zaměřeno na příchod Mesiáše, jehož rysy zůstávají matné, na konci časů: je to očekávání doprovázené dramatem neznalosti anebo zneuznání Ježíše Krista.

Vztahy církve k muslimům. "Plán spásy se však vztahuje i na ty, kteří uznávají Stvořitele, a mezi nimi především na muslimy, kteří prohlašují, že se drží víry Abrahámovy a klaní se jako my Bohu jedinému, milosrdnému, který bude v poslední den lidi soudit"²⁷.

Pouto církve s nekřesťanskými náboženstvími je především společný původ a společný cíl lidského pokolení:

²¹ Oficiální titul zní: "Jeho svatost papež, biskup římský, zástupce Ježíše Krista, nástupce knížete apoštolů, nejvyšší velekněz katolické církve, patriarcha západu, primas Itálie, arcibiskup a metropolita římské provincie, suverén Vatikánského městského státu a služebník služebníků Božích".

²² **Vatikán se směřuje s globalizací.** Podle papeže je největší překážkou "humánní globalizace" americký prezident Bush. *Lidové noviny*, 16.7.2001, s. 8.

²³ *Corriere della Sera*. 21.6.2001, s. 2

²⁴ Citace jsou uvedeny podle: *Katechismus Katolické církve*, Praha : Zvon, 1995, s. 224 – 225.

²⁵ Srov. 2. vatikánský koncil, NAe 4.

²⁶ Římský misál, Velký pátek, 6. přímluvná modlitba.

²⁷ 2. vatikánský koncil, LG 16; srov. také NAe 3.

”Všechny národy tvoří přece jedno společenství, mají jeden původ, protože Bůh dal všemu lidstvu přebývat na celém povrchu země. Mají také jeden poslední cíl, Boha. Jeho prozřetelnost, projevy jeho dobroty a spasitelné úmysly se vztahují na všechny lidi, dokud vyvolení nebudou sjednoceni ve Svatém městě”²⁸.

Vztah církve k nevěřícím, kteří znetvořují Boží obraz:

”Často ovšem lidé, oklamaní Zlým, upadli do pošetilých myšlenek, zaměnili Boží pravdu za lež a sloužili raději mamonu než Stvořiteli, anebo žijí a umírají na tomto světě bez Boha a jsou vydáni napospas krajnímu zoufalství”²⁹.

§ 4. Kultura yuppies, ”mezinárodního univerzitního klubu” a Mc World

Sociolog Peter L. Berger rozlišil několik výrazných fenoménů globální kultury³⁰.

První označil ironicky podle švýcarského letoviska jako ”**kulturu Davosu**” či ”**mezinárodních yuppies**”. Jde o představitele privilegovaných vrstev z politické, ekonomické a finanční sféry, kteří vytvářejí rozsáhlou síť směny symbolických artefaktů.

Druhou globální kulturu reprezentuje podle Bergera ”**mezinárodní univerzitní klub**”, celosvětové společnosti vzdělavců sdílejících obdobnou levicově liberální rétoriku a ”politicky korektní” ideologii, které prostoupilo různé státní i soukromé rozvojové a vzdělávací agentury a nadace, expertní skupiny. Jeho slovník do značné míry ovládl média.

Třetí globální kulturní směr pojmenoval Benjamin Barber příznačně **kulturou McWorld**; zahrnuje představitele ”**celosvětové střední třídy**”, jejímž společným jmenovatelem je konzumní životní styl. David Martin popsal již v roce 1990 v knize *Tongues of Fire*³¹ novou vlnu expanze severoamerického evangelického protestantismu v zemích Latinské Ameriky, jihovýchodní Asie, jižního Pacifiku a subsaharské Afriky. Tato náboženská renesance, která vytváří protiváhu vzestupu islámu, sjednocuje nově vznikající střední třídy rozvojového světa, vyznávající wberovskou kapitalistickou etiku a ideje zastupitelské demokracie a tržního hospodářství.

Odraz kulturní diskuse v Česku

Kulturním univerzalismem a postmoderním skepticismem je zasažena i provinciální česká, resp. středoevropská kulturně-filozofická sociologizující inteligence, která oslovuje spíše elitní okruh politického a občanského posluchačstva.³²

²⁸ 2. vatikánský koncil, NAe 1.

²⁹ 2. vatikánský koncil, LG 16.

³⁰ Viz BUDIL, I., T. **Globalizace: sbratření nebo konflikt?** *MF Dnes*, 28.7.2001, s. B/4.

³¹ MARTIN, D. *Tongues of Fire*. Los Angeles –New York – London: 1990.

³² Odkazují zejména na: **Co dělá inteligence? Pss! Pracuje.** *LN-Orientace*, 23.12.200, s. 19-22, zejména: HAHNOVÁ, E. **Smiřovací kých v česko-německých vztazích (Diskuse o odsunu Němců a smíření probíhaly pod bedlivým státním dozorem)**; Zídek, P. **Nejde o pravdu, ale o antikonformnost (Václav Bělohorský a polemika o pravdě a úloze intelektuálů)**; Baťa, B. **Katedrála patří lidu! (Zdeněk Mahler a boj o svatovítskou katedrálu)**; Dubský V. **Kdo je tady zvrhlík? (Petice spisovatelů, publicistů a umělců proti násilí na televizní obrazovce)**; Iwashita, D. **Akademický incest v morálních ruinách (”Vysoké školy – pevnost neschopných?”)**, článek Aviezera Tuckera. Co z něj vzešlo a co ne); JONSSONOVÁ, P. **Feministický nářez aneb Nechme se uštvat (Mstivá kantiléna Caroly Biedermannové a zrození českého feminismu)**. Wichterichtová, Ch. *Globalizovaná žena: zpráva o budoucí nerovnosti*. Praha : ProFem, 2000, 226 s. (k tomu recenze: LINKOVÁ, M. **Ženy jsou stále tak báječně levné.** *Lidové noviny*, 28.4.2001, s. 21); dále Pirie, M. **Ekonomika kopíruje odlišnosti pohlaví. Anglo-americký a kontinentální způsob podnikání mají své přednosti i zápory.** *LN-Horizont*, 38.7.2000, s. 11 (článek vyšel i v britském měsíčníku *The Prospect*, 2000, č. 5). Dále typicky např. STRÁNSKÝ, M.,J. **Češi nechtějí demokracii. Kam jsem se dostali a kudy dál?** *LN-Orientace*, 2.9.2001, s. 19 – 20; Erazim, Kohák **Lidé se honí za extrabuřty a hodinkami s vodotryskem.** *MF Dnes*, 30.4.1999, s. 4; **Rozhovor s Egonem Bondym (Zbyňkem Fišerem).** *Magazín MF. Dnes*, 52. týden, s. 20 – 23; Zídek, P. *Recenze na proslulou knihu Raymonda Arona Opium*

§ 5. Absence efektivní instituce globálního řízení

Neexistuje funkční a všeobecně přijímaná instituce globálního řízení

Globalizace je **proces se značnými riziky pro rozvoj demokracie** (a koncept demokracie je hodnotovým zázemím civilizačního okruhu jehož jsme součástí). Konec-konců je taky konceptuálním zázemím ekonomického liberalismu, a liberalismu vůbec, který je motorem procesů globalizace.

Tlak na posilování (a zpochybňování) legitimacy globálních autorit **vede k masivnímu diskurzu o povaze demokracie v globalizovaném světě, o pravidlech (legislativě) jeho spravování**, k polarizaci politických stran, hnutí a jiných uskupení (od globálních a nadnárodních až po místní a regionální) s patřičnými dopady na legislativu, veřejnou zprávu a občanský sektor. Nedostatek legitimacy globálních autorit současně vyvolává nové typy právního nihilizmu (korupce globálních elit) a může vést až k destabilizaci celých regionů (například při řešení lokálních konfliktů globálními autoritami).

Hlavními aktéry jsou dnes státy, které podmiňují efektivitu fungování jediného současného kandidáta globálního řízení, Organizaci spojených národů. Ty upřednostňují především vlastní krátkodobé zájmy, navíc postavení států není rovnoprávné (např. pět stálých členů Rady bezpečnosti s právem veta versus ostatní členské státy OSN). *Ekonomicky silné nadnárodní společnosti nemají na globální úrovni rovnocenného protihráče*, který by prosadil pravidla fungování těchto společností na mezinárodní scéně. Prosazení efektivního institucionálního zajištění globálního řízení je podmíněno procesy globalizace, zahraniční politikou států i některých nadnárodních uskupení (EU, G7, ...) a nadnárodních korporací, ale také rozvojem a aktivitou nevládních organizací s mezinárodní působností. *Tento problém má těsnou vazbu na vnější bezpečnostní rizika.*

Existující mezinárodní instituce se pokoušely různými způsoby odpovědět na měnící se situaci. Například Světová banka pod vedením Jamese Wolfensohna revidovala své priority. Organizace spojených národů, zvláště během mandátu Kofiho Annana, se navzdory své svízelné ekonomické situaci snaží hrát stále větší roli.

Zapotřebí je ovšem více změn. Rozhodně by měla být ve světle *nové politické reality*, se kterou růst globalizovaných protestů souvisí jen velmi volně, *znovu prověřena mocenská struktura, ze které institucionální architektura vyrůstá.*

Přehodnocena by měla být i rovnováha sil, která odrážela status quo ve čtyřicátých letech.

Ekonomická propast mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi se zvětšuje, neúměrně především stoupá zadlužení rozvojových zemí. Navíc se vyhrocují ekonomické rozdíly i uvnitř chudých rozvojových států.

Tato situace vede k velkým tenzím uvnitř rozvojových států a mezi státy navzájem, což se projevuje nestabilitou, občanskými nepokoji až válkami, zejména však rychle narůstajícím počtem ilegálních migrantů (nejen politických, náboženských či ekonomických, ale také environmentálních – tj. lidí, které jejich země již neživí z důvodů degradace životního prostředí). Sporná legitimita globálních autorit generuje možnost vzniku vysoce centralizovaných a obtížně kontrolovaných center moci. Tato **globální redistribuce moci vede k utváření nových (netransparentních) mocenských a ekonomických center a nových (transparentních) enkláv bezmoci a chudoby.** Tyto tenze jsou současně místy vzniku potenciálních konfliktů, jež mohou mít globální charakter.

Proces globalizace je realitou, neexistují však mechanismy efektivního globálního řízení. To se projevuje, mimo jiné, i demonstracemi, které doprovází pravidelná zasedání

---

intelektuálů, které v polovině 50. let demaskovala marxismus (Aron, R. *Opium intelektuálů*. Praha : Nakladatelství Mladá Fronta, 2001, 360 s.), *LN-Orientace*, 23.6.2001, s. 21 – 22, atd.

Světové banky, Mezinárodního měnového fondu, skupiny G7/8 a dalších institucí, které v současnosti dílčím způsobem globální řízení suplují. **Bagatelizování problémů by mohlo vyústit až ve "střet civilizací", který např. Samuel Huntington chápe jako potenciálně klíčový problém lidstva.**

Boj o vládu nad světem: vlády ztrácejí legitimitu a nevládní organizace nikdy žádnou neměly

Obecně rozšířené mínění, že nějaká vláda je "legitimní" – a má tedy právo dělat to, co dělá -, jí zjednodušuje vládnutí. Naopak **ztráta legitimacy** vede přinejmenším k pasivitě a přinejhorším k veřejnému odporu nebo násilné opozici. Vlády uplatňovaly doposud svůj nárok na legitimitu na základě božského práva, dědictví, potřeby ochrany státu, papežského souhlasu, uznání druhými vládami (podle jejich předpokladů legitimními) nebo – **v případech demokracie – volbami.**

Dnes ale lídr "svobodného světa" – prezident George W. Bush – získal úřad po volbách, které mnoho Američanů považuje za zfalšované. A nastoupil po prezidentovi, jehož legitimita byla zpochybněna v procesu impeachmentu. Krize vládní legitimacy v současném světě se však netýká jen Američanů a voleb.

Přestože vyšly z voleb, jsou dnešní vlády často tak nečinné, nereprezentativní, zkorumpované nebo zastaralé – a tím tak odcizené voličům -, že nedůvěra a veřejný cynismus rostou dokonce i v mnoha bohatých zemích. V zemích G7/8, kde mají občané volební právo, vyjadřuje snižující se volební účast pohrdání, s nímž veřejnost pohlíží na vlády, politiky a politickou třídu obecně.

Jestliže vlády a volební představitelé ztrácejí širokou legitimitu, nevládní organizace nikdy žádnou neměly. Kdo kromě vlastních členů pověřil Greenpeace k celosvětovým oprávněným či neoprávněným intervencím proti francouzským jaderným pokusům, ropným plošinám firmy Shell či projektům čínských přehrad? A měla by podobná otázka být položena Červenému kříži, Mezinárodní konfederaci svobodných odborů nebo náboženských organizací jako Opus Dei či Falung Kung?

Dnes se uznává, že nacionalismus a *růst moderního národního státu byly produkty průmyslové revoluce.* Byly bezpochyby jejími důležitými, ale nikoli nejdůležitějšími produkty. Stejně taje globalizace "skutečným problémem" jen tehdy, když je viděna jako součást širšího procesu. Globalizace je pouze jedním aspektem nové civilizace, která nahrazuje v mnoha částech světa industriální civilizaci, stejně jako industriální civilizace předtím vystřídala zemědělský způsob života.

Ve vyspělých zemích jsme svědky revolučních změn od tvorby bohatství pomocí fyzické síly k tvorbě bohatství pomocí duševní síly. Od technologií hrubé síly přecházíme k technologii založené na inteligenci a biologii. Tím se mění všechno od povahy práce až k povaze kapitálu, peněz, platebních systémů a korporativních struktur. Z masové produkce a masových trhů se stává produkce šitá na míru zákazníkům na mikrotržích. Stále těsněji se přibližujeme produkci a transakci v reálném čase. Mění se vztahy mezi malým a velkým byznysem, mezi rozvinutými státy a těmi ponechanými stranou. **Globalizace je nerozlučně, ale druhořadě spojená s touto třetí vlnou³³ změn a jejich rozdělením po celé světě.** Není to nutně jejich příčina. **Pojem "nová civilizace"** je pro popis vynořující se společnosti ztířka oprávněná, protože to, co dnes probíhá, **není jen věc technologie či ekonomiky nebo otázka státních hranic.** Podobně jako průmyslová revoluce je **dnešní dominantní vlna změn také sociální, kulturní, náboženská a epistemologická.**

³³ Blíže viz Alvin a Heidi TOFFLEROVI *Šok z budoucnosti*. Praha : Práce, 1992 (překlad originálu z roku 1970 Future Shock); Dále jejich kniha *Creating a New Civilization: The Politics of the Third Wave* (1994), která vyšla slovensky (*Utváření nové civilizace: politika třetí vlny*. Bratislava Open Windows, 1996).

Činí zastaralými naše školy, naše systémy zdravotní péče, náš právní systém. Má vliv na rodinnou strukturu, délku života, vztahy mezi pohlavími. Problematizuje celé dědictví osvícenství s jeho definicí pravdy, jeho postojem k vědě, sekularizaci, pokroku, logice a příčinnosti. Současné vysokorychlostní změny ve všech těchto dimenzích působí v ohromujících komplexních obrazcích pozitivních a negativních zpětných vazeb, nejistot, nezbytnosti a náhody.

Tak jak se tato nová civilizace formuje, země s rozvinutým hospodářstvím se stávají vnitřně různorodějšími, komplikovanějšími a obtížně politicky spravovatelnými³⁴. Nevládní organizace v celé své ohromující různorodosti jsou rychlé v označení nedostatků odcházejícího sociálního a politického řádu a občas je záhadným způsobem přičítají tomu novému. Někdy také předznamenávají a identifikují problémy dříve než politici vůdci a veřejnost si je toho vědoma.

Ve stále lítější bitvě mezi vládami které rychle ztrácejí svou legitimitu, a nevládními organizacemi, které legitimizují pouze samy sebe, není globalizace to nejpodstatnější, co je v sázce. Tím je totiž role, kterou budou všichni hrát v souvislosti s nástupem dalších významných herců: globálních korporací, globálního náboženství – nehledě na globální kriminální organizace. To, co můžeme pozorovat dnes, za rozbřesku nové civilizace, je pouze předehra nadcházejícího dramatického boje o světovou moc.

Tyto úvahy lze ukončit odkazem na dva komparační prameny, které dokreslují předcházející úvahy a jejichž výchyty se již do práce nevejdou³⁵.

§ 6. Univerzalizace západní liberální demokracie nebo Claf of Civilizations?

Jak bude demonstrováno dále, mnozí autoři se podle hodnocení dopadu globalizace na místní společenství dělí do dvou táborů.

Harald Müller pokládá globalizaci za **nejvyšší fázi celosvětové modernizace**, jejímuž tlaku nemohou tradiční kultury odolat. Budou vytrženy ze své pomalé evoluce a donuceny prodělat radikální transformaci. *Francis Fukuyama* hovoří o **globálním liberálně kapitalistickém modelu** jehož trumf ve světovém měřítku přinese i nové pojetí dějinnosti. Americký antropolog **Marshal Sahlins** oproti tomu **zdůraznil rezistenci lokálních kultur**, které vzdorují změně a snaží se vnější civilizační podněty asimilovat, případně využít pro reprodukci vlastních tradičních zvyků, norem a hodnot.

Samuel Huntington, autor knihy **Střet civilizací**, vyzdvihl svébytnost velkých civilizačních okruhů, kterých rozlišil celkem osm. Koncepce globalizace vytváří podle Huntingtona **zdání** všelidské jednoty, zakrývající **nepřekonatelné civilizační rozdíly**.

³⁴ Globalizovaná společnost je stále komplexnější a to znamená, že musíme volit mezi stále větším množstvím alternativ na základě nedokonalých informací a podle kritérií, která neumíme definitivně zdůvodnit. Kde roste počet alternativ, roste i počet rizik. **Globalizace si proto vymezuje nový styl vládnutí, které zachycujeme slovem governance** (celé jedno číslo *International Social Science Journal*. Unesco 1998, je mu věnováno). Označuje racionální řízení společenství tak složité a propojené, že v ní žádný aktér nemůže být svrchovaný, nemůže mít dostatečné informace, ani být dostatečně kompetentní a jeho rozhodnutí nemůže být dostatečně legitimní; v takové společnosti nelze nastolit pořádek centralizací, hierarchizací, byrokratizací, státní regulací či tržní deregulací. Blíže viz BĚLOHRADSKÝ, V. **Poučení z krizového vývoje (ať už dopadne jakkoli)**. *Salon – příloha Práva*, 8.2.2001, s. 2

³⁵ Jedná se především o nadčasové úvahy In HART, M.H. **100 nejvlivnějších osobností dějin**. Praha : Knižní klub, 1994, 375 s., ISBN 80-7176-083-8 a žebříček 50-ti nejmočnějších vládců světa, sestavený francouzským týdeníkem na kulturní a politické témata *Le Nouvel Observateur* (opublikováno též **Padesát vládců světa**. *Magazín Dnes*, 13.3.1997, s. 10 – 12)

Globalizace je tak simulacrum, mediální falešný obraz reality, z něhož se záhy jako ze severské mlhy vynoří **přízraky válek mezi jednotlivými civilizacemi.**

První, převažující složitou a mnohvrstevnou tendenci reprezentují zejména koncepce:

- ❖ "konce ideologií", resp. "konce dějin" (např. F. Fukuyama): dominance globálního liberalismu a globálního kapitalismu, s tím souběžně vize USA jako jediné globální supervelmoci světa (globální amerikanizace), resp. hegemonismus amerikanismu ve světě;
- ❖ westernalistická (eurocentristická, resp. euroatlantická) koncepce "nového světového pořádku", univerzality základních lidských práv a svobod v globálním měřítku, např. i formou "humanitárních" intervencí (NATO: nová strategická doktrína "Strategická koncepce NATO", schválená Radou NATO 24.4.1999) či globální spravedlnosti (idea trestání válečných zločinů či trestného činu genocidia v bývalé Jugoslávii³⁶, Rwandě, Kambodži, Čečensku či Tibetu);
- ❖ pokusy a vize posláním náboženského univerzalizmu s globálním pojetím jako reakce na morální krizi sekulární západní postmoderny (scientistické "morálky bez etiky"): např. úvahy J.S. Dalajlámy o globální etice, modernistické postoje římskokatolické církve a některá "usmiřující gesta" papeže, hledání "New Age" v novodobé epoše, vznik nových náboženských proudů, atd.
- ❖ atd.

Druhá, souběžná tendence je především charakterizována:

- ❖ předpovědí civilizačních střetů (Clash of Civilizations);
- ❖ nárůstem nacionalistických³⁷ a xenofobních tendencí a hrozbou "globální balkanizace".

Pokusím se nyní některé jevy podrobněji postihnout a popsat.

Westernalistický (eurocentristický, resp. euroatlantický) přístup k univerzalitě lidských práv: globální naděje lidstva v postevropském (postmoderním) multikulturalismu?

Za prvé přijetí **Všeobecné deklarace lidských práv** znamenalo vsutku epochální událost. Navazujíc na Chartu OSN, která se v reakci na děsivé zkušenosti druhé světové války pokusila založit celosvětový mezinárodní systém usilující vyloučit, či aspoň radikálně omezit použití síly jako prostředku mezinárodních sporů, tato deklarace odstartovala proces, jehož cílem se stalo vytvořit efektivní mezinárodní mechanismy k ochraně jednotlivých lidí před možnou zvlášť ze strany suverénních států.

S příznivci realistického přístupu k oblasti mezinárodních vztahů lze souhlasit, že základním východiskem jakékoli racionální mezinárodněpolitické aktivity jsou mocensky definované "národní zájmy" jednotlivých států či jejich aliancí. Dvacáté století však přineslo více než přesvědčivé důkazy, že politická "idea", která za tímto typem racionalismu stojí,

---

³⁶ Viz např. činnost Mezinárodního soudního dvora (tribunálu) pro bývalou Jugoslávii (ICTY), činnost belgických soudů, apod.

³⁷ Např. poslední výzkum názorů rakouské veřejnosti o rozšíření EU směrem na východ uskutečněný lineckým ústavem Spectra (viz **Rakušané proti rozšíření**, *Právo*, 9.8.2001, s. 8) dokumentuje, že relativní většina Rakušanů, konkrétně 42 procent, je proti rozšíření Evropské unie a jen 30 procent takovou možnost připouští. Ještě v loňském roce bylo při obdobném průzkumu 45 procent proti a 32 procent pro; to znamená, že vzrůstá počet nerozhodných, zatímco počet lidí se stanoviskem se snižuje. Při konkrétním dotazu, zda by přijetí sousedů jako Maďarsko, Česko a Slovinsko, případně i Polsko mělo být urychleno nebo spíše zpomaleno, se pouze sedm procent vyslovilo pro urychlené přijetí, 37 procent je pro variantu "nespěchat" a největší část (38 procent) zastává názor, že by neměla být přijata žádná ze jmenovaných zemí.

patří v nejlepším případě k těm "dobrým úmyslům, jimiž je dlážděna cesta do pekla"³⁸. Proto, že nebylo možné nereagovat na hrůzné zločiny spáchané ve jménu států v průběhu druhé světové války, jednotlivec se od konce čtyřicátých let stal subjektem nejen ústavního, ale i mezinárodního práva a tato internacionalizace lidských práv vnesla do vývoje mezinárodního systému novou dynamiku.

Nejen na úrovni **celosvětové**, reprezentované systémem OSN, v jehož rámci dnes existuje tzv. "International Bill of Rights"³⁹, rozšířený o celý "balík" specializovaných mezinárodních konvencí⁴⁰, ale také na úrovni **regionální** (v našem případě evropské⁴¹) byly vytvořeny mechanismy, které jsou jednotlivému člověku k dispozici a které může po vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků použít v případě porušení svých "nezcizitelných" práv na svoji obranu. Evropská úmluva a okolo ní vybudovaný institucionální systém (Evropská komise a Evropský soud pro lidská práva, od loňského roku spojené v novou jednotnou evropskou soudní instituci pro tuto oblast) dávají vzniknout jednotnému evropskému právu z hlediska lidskoprávní ochrany a představují jeden z fundamentálních předpokladů evropského sjednocování. O mezinárodní pojetí lidských práv se opíral i tzv. **helsinský proces**, díky němuž se podařilo na konci osmdesátých let překonat rozdělení kontinentu do dvou antagonistických bloků a umožnit tak národům našeho regionu zbavit se totalitní formy vlády, obnovit demokratické základy své vlastní státnosti a začít s "návratem do Evropy".

Druhá poznámka s týká dalšího podstatného prvku, který souvisí se současným mezinárodním pojetím lidských práv: se skutečností, že Evropa ve dvacátém století ztratila své dosavadní hegemonistické postavení ve světových záležitostech; že evropská civilizace se dnes nachází v novém postavení v poevropském, **postmoderním světě**, kde již nelze poevropšřovat ty ostatní, ale kde se **klade otázka po evropském dědictví**.

To, co se v této souvislosti především dostává do otázky, je evropský univerzalismus. Může být evropské "univerzalistické" pojetí lidských práv doporučeno pod pláštíkem jejich "internationalizace" i všem dalším kulturám a civilizacím, které se dnes na naší planetě probouzejí k novému životu, které, promlouvají "z předeurope hloubky" a hlásí se spolu s Evropou k podílu jak na světové moci, tak na světové, tj. planetární odpovědnosti? Je evropská křesťanská civilizace, z jejíhož duchovního podloží (v němž jsou kromě vlastních křesťanských zdrojů a inspirací zabudovány i prvky židovské, řecké a římské) téma lidských práv vzešlo, oprávněna z univerzalizovat svou vlastní "pravdu" a upírat právo na vlastní názor všem ostatním náboženstvím a všem jiným, Evropě více či méně vzdáleným duchovním tradicím?

Být dnes postmoderní a tudíž kritický vůči všem europocentrickým tradicím je dnes velmi módní. Nejsm si však vůbec jist, zda jsme si vědomi všech důsledků, jestliže evropský universalismu s pod tlakem okolností postmoderního světa opustíme. Umíme se vyhnout, jak

³⁸ Tibetské přísloví.

³⁹ Celosvětová úprava je obsažena v **Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech** (oba z roku 1966, vstoupily v platnost v roce 1976 – publikovány pod č. 120/1976 Sb.).

⁴⁰ Zejména: **Opční protokol o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech** (sdělení č. 169/1991 Sb.); **Úmluva o právech dítěte** (sdělení č. 104/1991 Sb.); **Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia** (vyhláška č. 32/1995 Sb.); **Úmluva o politických právech žen** (vyhláška č. 46/1955 Sb.); **Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace** (vyhláška č. 95/1974 Sb.); **Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti** (vyhláška č. 53/1974 Sb.); **Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu** (vyhláška č. 116/1976 Sb.); **Úmluva o potlačení všech forem diskriminace žen** (vyhláška č. 62/1987 Sb.); **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání** (vyhláška č. 143/1988 Sb.); **Úmluva č. 111 mezinárodní organizace práce o diskriminaci** (zaměstnání a povolání) (vyhláška č. 465/1990 Sb.).

⁴¹ Např. v rámci Rady Evropy byla v roce 1950 přijata **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** (publikována pod č. 209/1992 Sb.). Pro Českou republiku je závazná od 1.1.1993.

si jasně uvědomoval zakladatel fenomenologické filosofie Edmund Husserl, Skulle objektivismu a nestát se obětí Charybdy relativismu? Není zde nebezpečí, že vzdát se evropského univerzalizmu ve věci lidských práv znamená **vzdát se vyhlídky univerzálního míru**, o kterém uvažoval již na konci 18. století **Immanuel Kant** a **propadnout se ve chvíli nového tisíciletí do permanentního válečného stavu Huntingtonova "střetu civilizací"**?

Minimálně je pravdou, že **"multikulturalismus"** vstoupil na mezinárodní scénu daleko dříve než se mu dostalo tohoto módního označení. **Proces dekolonizace**, který kulminoval v šedesátých letech, nejen způsobil vznik nových států, které se počaly formovat jako "třetí síla" světového dění mezi Východem a Západem, ale také, a možná především, vrátil do prostoru světové politiky staré civilizace. Jejich přítomnost od samého počátku (**Indie** získala nezávislost v roce 1947) vnášela do procesu internacionalizace lidských práv nové specifické prvky, patrné například v procesu ratifikace jednotlivých mezinárodních konvencí a úmluv, k nimž tyto státy byly nuceny – vedeny nejen svou sociální situací, ale ohledy kulturními a náboženskými – vznášet své výhrady, připomínky a deklarace.

V plné síle se ale přechod z věku Evropy do období poevropského projevuje až nyní. Pádem komunismu sice prožíváme novou fázi evropského sjednocení, ale jsme, kvůli hluboké destabilizaci do té doby stabilního bipolárního světa, vystaveni vlně fundamentalismů, nacionalismů a sociokulturně motivovaných konfliktů. Dnešní mezinárodní společenství se sice působením převážně ekonomických faktorů také stále více a více "sjednocuje": **globalizuje se a homogenizuje způsobem, jenž vskutku nemá historických precedentů**, současně však je vlivem téhož a v rovněž nepoznané míře neurotizováno a destabilizováno pokud jde o kulturní, náboženský či civilizační substrát, z něhož povstávají jeho jednotlivé komponenty,

Má za těchto okolností **idea univerzálních lidských práv** vůbec ještě šanci? Není to nakonec jenom jedna z oněch fikcí, které nyní odcházejí spolu s dvacátým stoletím, posledním stoletím, kdy Evropa světu ještě vládla či se o něco takového stále více a více neúspěšně pokoušela? A nebo řečeno pozitivněji: patří či nepatří idea lidských práv, Evropou zrozená, k onomu evropskému dědictví které může usnadnit a zlidštit náš přechod do světa poevropského, k oné "vnitřní" cestě otevření země jakožto odemčení světa, **proměny přirozeného práva vůbec**, kterou je zřejmě třeba po všech vnějších katastrofách, vnitřních zmatcích a pochybeních opět nalézt a dojít po ní až nakonec?

Obrana lidských práva s sebou na prvním místě nese povinnost zastat se každého, kdo utrpěl bezpráví. Implikuje požadavek, aby státní moc vedla o lidských právech se svými občany alespoň minimální dialog". Upevňuje vědomí, že i současná (v Evropě sekularizovaná) **společnost potřebuje respekt vůči něčemu, co je absolutní, nedotknutelné a posvátné** a že jak jednotlivci ve svém praktickém každodenním konání, tak státy ve všech svých domácích i zahraničních aktivitách mají dnes závazek sloužit tomuto cíli.

Dnešním problémem ve sféře lidských práv je neschopnost účinného dialogu a efektivní **komunikace mezi křesťanskými a islámskou civilizací, Státem Izrael a Araby, Amerikou a ostatním světem**, zvláště Čínou, Evropou a Ruskem (Balkánem), atd.

Není právě tato oblast místem, na kterou instrumentální rozum nestačí a kde se ukazuje, že i tam, kde všechna zásvětlí padla, lidská společnost potřebuje jakýsi metafyzický, nepodmíněný úběžník pro své veškeré vnitrosvětské snažení? Není možné si představit, že oním útvarem, který zlidštit naše globální usilování a pomůže uhájit svobodu v dnešní spletité situaci planetárního lidstva, bude jakési členité, různorodé mezinárodní společenství, vedoucí dialog s držiteli moci a mající povahu jakési "paralelní kosmopolis"? Není oním jediným

kompasem, který je s to dát nám naději, že lidstvo nakonec propluje mezi Skyllou⁴² a Charybdou⁴³, ale i dalšími nástrahami, na jeho dnešní pouti?

§ 7. Nereálnost "konce historie"

Ukončení činnosti Varšavské smlouvy v létě roku 1991 a rozpad SSSR, Československa a Jugoslávie⁴⁴ definitivně potvrdily konec více než čtyřicetiletého období studené války. Tyto hluboké změny mají vliv na **vznik zcela nové strategické situace**. Přestal fungovat mechanismus "antagonistické kooperace" supervelmocí, jenž se vyznačoval dvěma základními charakteristikami. Na jedné straně existovalo stálé nebezpečí globálního, bipolárního konfliktu, které trvale narůstalo v důsledku nepřetržitě se zvyšujícího množství vojenských nástrojů bezpečnosti, a to zejména jaderných zbraní s odstrašovacím určením. Na druhé straně však tento systém udržoval relativně vysoký stupeň stability uvnitř bloků a rovnováhy mezi nimi.

Tyto převratné proměny vedly k náhlé systémové změně v řadě oblastí a především pak v oblasti mezinárodních vztahů. Téměř ze dne na den přestal fungovat heterogenní bipolární systém mezinárodních vztahů a objevila se otázka, čím bude nahrazen. Přitom zánik heterogenního bipolárního systému byl natolik rychlý a nenadálý, že jím byly zaskočeny všechny státy a mezinárodní organizace, včetně NATO a jejich nejvýznamnějších členů. Starý systém mezinárodních vztahů byl překonán, nový však ještě nebyl připraven. Vznikla přechodná situace, která vytvořila možnost uplatnění prvků jiných typů systému mezinárodních vztahů, zejména pak systému hierarchizovaného, systému rovnováhy sil, systému multipolárního, univerzálního či systému veta.

U všech zmiňovaných systémů mezinárodních vztahů se vždy jedná o pomocné, modelové typy, na nichž se shoduje řada odborníků v oblasti klasického pojetí mezinárodních vztahů, zejména pak M. Kaplan, K. Deutsch, R. Rosenkranz, R. Aron, J. Hunzinger a další. Uvedené varianty možného uspořádání mezinárodních vztahů plní metodickou funkci. Lze je chápat jako analyticky pomocné typy, které se nikdy nevyskytují v čisté podobě. Jejich uplatnění na každou etapu vývoje mezinárodních vztahů vyžaduje jistý stupeň zobecnění a zjednodušení.

Konec historie?

Bezprostřední reakcí na konec studené války a komunismu byla vlna idealismu, optimistických očekávání a nadějí. Úvahy o dalším vývoji se nesly ve znamení euforie, vyvolané ukončením konfrontace dvou protikladných společenských systémů. Hovořilo se o nadějích, že po překonání nepřirozeného rozdělení se Evropa **sjednotí na základě všeobecně uznávaných liberálnědemokratických hodnot a že se bude moci na tomto základě vyvarovat válek a krizí**. Očekával se harmonický vývoj evropského společenství hodnot. Hovořilo se o novém mezinárodním řádu, opírajícím se o dodržování mezinárodního práva a morálky. V prvních měsících po pádu berlínské zdi se v České republice, ale i v Polsku, v Maďarsku a Slovensku hovořilo dokonce o perspektivě souběžného rozpuštění NATO i Varšavské smlouvy. Širokou diskusí vzbudila například **teze o "konci historie"**⁴⁵, ve smyslu definitivního převládnutí liberální demokracie jako jediné legitimní ideologie. Podle ní konec studené války urychlil další šíření idejí liberální demokracie a prosperující tržní ekonomiky,

⁴² Tj. globalizovaným liberalismem (demokratickým kapitalismem).

⁴³ Válečnými střety "civilizací" (náboženskými válkami).

⁴⁴ A v dalším období začlenění Hong-Kongu a Macaa do Čínské lidové republiky.

⁴⁵ Srov. FUKUYAMA, F. **The End of History?** The National Interest, No 16/Summer 1989, s. 13 – 18. Viz též FUKUYAMA, F. **Zapomeňte na Irák – historie je mrtvá**. *Mezinárodní politika*, 4/1990, s. 21 – 23.

existujících v tradičních demokraciích. **Svět bude rozdělen** nikoli podél ideologické linie Západ-Východ, **nýbrž hranicí mezi částí "posthistorickou"** (která se bude řídit liberálními ekonomickými zákony) a **"historickou"** (v níž budou nadále dominovat tradiční nástroje vojenské moci). Tyto **dva světy** se budou **srážet pouze periferně**, a to ve třech problémových bodech: ropa, terorismus, uprchlíci. Tato teorie postmoderny je v podstatě již akademickou diskusí nemožného.

Po skončení studené války, což je jeden z největších mezníků novodobé historie ("triumf Západu nad Východem") faktem zhroucení reálného marxismu-leninismu v euroasijské oblasti (rozpad SSSR a ústup komunismu v jeho satelitech [rozpuštění Varšavské smlouvy], atd.) **nikoliv** antagonistické kapitalisticko-komunistické **ideologie ale především vnitrostátní demokratický režim určuje zahraniční politiku**. Ve známé stati **Konec historie?** americký politolog F. Fukuyama (otištěné v konzervativním časopise **National Interest** roku 1989) tvrdí, že ideologické spory byly ve XX. století hybnou silou konfliktů hlavních mocností. Války byly vedeny ve jméno velkých "ismů". Avšak to, čeho dnes "můžeme být svědky, není pouze konec studené války či vznik nové periody v poválečných dějinách, ale **konec historie jako takové: tedy konečný bod ideologické evoluce lidstva a univerzalizace západní liberální demokracie jako konečné formy lidské vlády**"⁴⁶. I když historie je zatím nekompletní a řada zemí – zvláště rozvojových – zatím nepřijala západní ekonomický a politický liberalismus či jej nepřijala v jeho plné podobě, **vývoj nevyhnutelně spěje k této proměně. Vlastně se jedná pouze o dvě odlišné úrovně vyznávání liberálních ideálů**. Nedemokratické státy, které stále vězí v historii, prožívají ještě etnické a mezistátní konflikty, ale pro demokratické "posthistorické" státy je příznačná kooperace a stabilita.

Obecně řečeno, postkonfrontační optimismus "konce dějin" byl odvozován především z přesvědčení, že **orientací na evropské společenství liberálních a demokratických hodnot se v krátké době vytvoří spolehlivé předpoklady nejen k odstranění válek a krizí ze starého kontinentu, ale i jejich předcházení v širším měřítku**⁴⁷.

Z optimistického přístupu vycházela i čs. zahraniční politika v období od konce roku 1989 až přibližně do poloviny roku 1991. Důraz byl kladen na inkluzivní (protiblokovou) koncepci kolektivní bezpečnosti v celoevropském měřítku. Té mělo být dosaženo posilováním bezpečnostních seskupení, která i během studené války přesahovala rozměry antagonistických bloků (OSN, KBSE), či organizací s humanitárním zaměřením (Rada Evropy). Jako příklad nadměrného optimismu té doby lze uvést úvahy Václava Havla, podle nichž měly být již koncem roku 1991 "položeny základy nového a jednotného "helsinského" bezpečnostního systému, který by dal všem evropským státům jistotu, že se už nemusí jeden druhého bát, protože jsou všechny součástí téhož systému záruk, založeného na principu rovnoprávnosti všech účastníků a povinností všech chránit nezávislost kteréhokoli z nich"⁴⁸.

Vývoj po roce 1990, poznamenaný zejména válkou v perském zálivu a v bývalé Jugoslávii, destabilizujícími důsledky rozpadu SSSR a růstem aktivit militantního islámu, však naděje idealistů nepotvrdil. Rozpad mnohonárodních států (SSSR a SFRJ) se nepodařilo vyřešit pouze politickými prostředky a vypukly ozbrojené konflikty, které ukázaly, že se ještě nepodařilo vyloučit vojenskou sílu jako nástroj řešení politických problémů. Zvláště válka

⁴⁶ FUKUYAMA, F. **The End of History?** The National Interest, No 16/Summer 1989, s. 4.

⁴⁷ Odkazují zejména na: FRIEDMAN, M. **Kapitalismus a svoboda**. Praha : Liberální institut, 1993, 184 s., ISBN 80-85787-33-4; HAYEK, F.A., **Právo, zákonodárství a svoboda**. Praha : Academia, 1994, 415 s., ISBN 80-200-0241-3, atd.

⁴⁸ HAVEL, H. **Projevy**, Praha, 1990, s. 120. Dále viz např. ZOUBEK, V. **Česká republika v evropském bezpečnostním prostoru. Evropský bezpečnostní a celní prostor a koncepce bezpečnostní doktríny ČR. Mezinárodní politika**, 1993, roč. XVII., č. 7, s. 4 – 7, atd.

proti Iráku připomněla přetrvávající důležitost vojenské síly pro řešení mezinárodních krizí. Tato skutečnost se ostatně odrazila i v závěru tehdejšího generálního tajemníka NATO, že "v případě nutnosti účinného řešení krizí a konfliktů je k neúspěchu odsouzena každá diplomacie, která se nemůže opírat o účinný politicko-vojenský nástroj"⁴⁹.

§ 8. "Střet civilizací" umocněný globalizací

Clash of Civilizations

Vedle F. Fukuyamy (End of History) je dnes na Západě stále diskutovaný a probíraný S. Huntington (The Clash of Civilizations).

Nejpozoruhodnější předpovědi "civilizačních" (náboženských) střetů a válek v podmínkách globalizace je stať S. Huntingtona **Střet civilizací?** Zveřejněná v časopise **Foreign Affairs** roku 1993. Podle S. Huntingtona **sice zmizely staré bloky, ale zůstaly a nově se zhodnotily odlišné civilizace**. Civilizacemi pak rozumí velké kulturní skupiny, které se **vzájemně odlišují náboženstvím, jazykem, zvyky a institucemi**; civilizace je sourodá skupina **sjednocená určitým cílem**. Platí tedy, že liberalismus zvítězil nad marxismem a že ideologie přestala být zdrojem konfliktů mezi západními státy- avšak to neznamena, že skončily dějiny. Právě **civilizační rozdíly nahradily ideologické protiklady jako nejdůležitější zdroj konfliktů mezi lidmi a státy**. Mezi těmito civilizačními skupinami může snadno vypuknout **konflikt**, neboť kulturní otázky, jako náboženství či sociální tradice, jsou důležité a obtížně řešitelné prostřednictvím vyjednávání a kompromisů. Konflikty nejpravděpodobněji vznikají **kolem "linií kulturních zlomů"**, v místě dotyku odlišných civilizací. Tyto linie mohou mít podobu **hranice mezi státy**, ale mohou také procházet **uvnitř státu** – a právě tyto linie mezi civilizacemi představují "zápalné body krizí a krveprolití"⁵⁰.

Huntington předvídá, že střety se budou odehrávat jednak na "mikroúrovni" (v místech teritoriálního kontaktu mezi civilizacemi, a to formou boje o území), jednak na "makroúrovni" (mezi "národními státy", resp. vůdčími státy jednotlivých civilizací), **formou zvyšování vojenské a hospodářské moci a boje o kontrolu mezinárodních institucí** (např. OSN) **a interpretace mezinárodního práva a pořádku**.

Dominantní Huntingtonovou tezí je, že hlavním typem konfliktu v příštím století bude konflikt mezi civilizacemi, a specificky **konflikt mezi Západem a tzv. muslimskokonfuciánskou civilizací**. Zatímco v několika minulých stoletích byla typickým světovým konfliktem srážka mezi národními státy západní civilizace (a ještě předtím srážky mezi jednotlivými monarchy), dnešní západní civilizace je již poměrně homogenní a tudíž, zejména s koncem studené války, již nehrozí další vážná střetnutí uvnitř naší civilizace. Na druhé straně se však bývalé koloniální oblasti třetího světa osamostatnily, některé z nich dosáhly poměrně vysokého stupně hospodářského vývoje a jejich vojenský potenciál stále roste. Výsledkem tohoto trendu je, že řada států patřících k nezápadním civilizacím začíná vytvářet a uplatňovat samostatnou globální politiku, která se stala hrozbou Západu.

Huntington rozlišuje **osm hlavních civilizací** v dnešním světě: západní⁵¹, konfuciánskou (tj. čínskou)⁵², japonskou⁵³, muslimskou⁵⁴, hinduistickou⁵⁵, slovansko-

⁴⁹ WORMER, M. *Le role de l'OTAN dans une Europe en mutation*. Relations internationales et stratégiques. N. 12 (Hiver 1993), s. 22.

⁵⁰ HUNTINGTON, S. *The Clash of Civilizations?* In *Foreign Affairs*, Summer 1993, s. 29

⁵¹ Tj. Euroatlantická", vzešlá historicky ze Západní Evropy, tvořící státy NATO (v čele s USA), EU, plus Švýcarsko, Slovensko, Slovinsko, pobaltské státy, Chorvatsko; Austrálie a Nový Zéland atd.

⁵² Čína (vč. okupovaného Tibetu, Sing-tingu, Vnitřního Mongolska) a včetně Hong-Kongu a .Thajwanu.

⁵³ Japonské císařství, event. Korea atd.

⁵⁴ Arabské a islámské státy v severní Africe, Středního východu, Pákistán, Maljsie, Indonésie, Brunei (dominantní státy: Egypt, Saudská Arábie, Irán) atd.

pravoslavnou (do které ovšem nezahrnuje západoslovanské "katolické" státy)⁵⁶, latinskoamerickou⁵⁷ a africkou⁵⁸.

Civilizaci Huntington definuje jako hierarchicky "nejvyšší kulturní společenství lidí", a **civilizační vědomí** jako "nejvyšší stupeň kultury identity", který lidé znají. Příslušnost ke stejnému jazyku, společná historie, náboženství, právní instituce⁵⁹ a sdílná tradice jsou těmi prvky, které přispívají rozhodujícím způsobem k definici civilizace v Huntingtonově pojetí. V místech, kde probíhají **dělicí čáry mezi civilizacemi** bude docházet (a již dochází) k nejtěžším a nejkrvavějším konfliktům, které by mohly přerůst v mezicivilizační války. Současné boje na Balkáně, v Indii, v Izraeli, na Kavkaze či v Africe jsou podle Huntingtona prvními symptomy nastávající globální srážky mezi civilizacemi a jejich integrativní homogenizace.

Huntington uvádí **šest důvodů**, pro které dochází k mezicivilizačnímu konfliktu.

Za prvé, rozdíly mezi civilizacemi jsou podle něho mnohem zásadnější než rozdíly v politické ideologii nebo praxi. Společné dějiny, jazyk, kultura, právní tradice a hlavně náboženství vytvářejí **civilizační vědomí**, které je v ostrém protikladu k hodnotám ostatních civilizací. Specifické pojetí náboženských, státoprávních, společenských, rodinných nebo sexuálních vztahů je v každé civilizaci hluboce **zakořeněno**, protože je organickým výsledkem dlouhodobého historického procesu. Rozdílnost těchto postojů je zdrojem konfliktu tam, kde civilizace přicházejí do tělesného styku.

Za druhé, díky **moderní technologii telekomunikací se svět globalizuje** a přivádí tak civilizace do daleko častějšího a intimnějšího styku než v minulosti. Vzájemný kontakt však vyvolává obrannou reakci u civilizace, která cítí, že její identita je ohrožena.

Za třetí, **ekonomický proces globalizace oslabuje etnickou identitu jednotlivých národních států**; ta je pak často nahrazována **náboženskou** identitou (tak vznikají různá **fundamentalistická** hnutí), což opět přispívá k růstu civilizačního vědomí⁶⁰.

Za čtvrté, politická, hospodářská a vojenská moc Západu vyvolává v ostatních civilizacích přirozenou **antipatii**, která vede k formování a posilování lokální civilizační identity.

Za páté, **kulturní rozdíly** mezi civilizacemi jsou zakotveny daleko organičtěji a hlouběji než rozdíly politické, ideologické nebo hospodářské a nelze je tedy snadno řešit nebo potlačovat.

Za šesté, hospodářská globální liberalizace má za následek vznik a **růst regionálních hospodářských center**, která se pak stávají **oporou lokálního civilizačního vědomí**. Kumulativním efektem těchto tendencí je nakonec podle Huntingtona konfrontace mezi danými civilizacemi, vedoucí za jistých okolností až k **lokálnímu ozbrojenému konfliktu**, který se může stát ohniskem **globální války**⁶¹.

---

⁵⁵ Indie, Nepál, Bhútán atd.

⁵⁶ Rusko, Ukrajina, Bělorusko, ale též Rumunsko, Srbsko, Bulharsko, Řecko, Kypr, Makedonie atd.

⁵⁷ Americké státy na jih od Rio Grande del Norte.

⁵⁸ Např. Nigérie, Zimbabwe, Kenya atd.

⁵⁹ K tomu zejména KLABOUCH, J. **Transformace právních systémů a ekonomik ve věku regionální a globální interdependence. XVIII, světový kongres International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy (IVR) v La Plata –Buenos Aires 1997. A XIX. v New Yorku 1999. Právník**, 1999, s. 377 an., dále zejména: KNAPP, V. **Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy**. Praha : C.H.Beck, 1996, 248 s., ISBN 80-7179-089-3

⁶⁰ Blíže viz: POSPÍŠIL, L. **Etnologie práva. Teze ke studiu práva z mezikulturní perspektivy**. Praha : Set Out, 1997, 144 s., ISBN 80-902058-4-4

⁶¹ Potvrzením rostoucí civilizační soudržnosti jsou okolnosti, které provázejí právě probíhající války na **Balkáně**, na **Kavkaze** a jinde. Západ se například postavil na stranu Chorvatů a Slovinců v **bývalé Jugoslávii**, ale Rusové podporují Srby a muslimský svět pomáhá svým souvěrcům v Bosně. Ve sporu o **Karabach** stojí

Některé země, dodává Huntington, však nejsou dostatečně definované vzhledem k jejich civilizační příslušnosti a probíhá v nich **zápas o připojení k jedné či druhé civilizaci**. Jako příklady uvádí **Rusko, Mexiko a Turecko**. Technokratické vrstvy jsou v těchto zemích obvykle nakloněny k připojení do západního civilizačního okruhu, avšak široké masy obyvatelstva mají spíše tendenci zachovávat svou původní civilizační identitu určenou hlavně nábožensky.

Huntington věnuje poměrně velkou pozornost konfliktům vznikajícím **na hranici mezi západní a muslimskou civilizací**. Zdůrazňuje, že jejich původ lze najít již v osmém století, kdy arabská invazní vlna byla zastavena teprve v bitvě u Tours roku 732. Neustálý zápas mezi křesťany a muslimy během posledních třinácti století dokládá křížovými výpravami, tureckou ofenzívou na Balkáně, evropským kolonialismem s severní Afriky a na Blízkém východě a konečně v tomto století konflikty Západu s Libyí, Irákem, Alžírskem, Egyptem a Íránem.

Z této obecné analýzy geopolitické situace vyplývá pro Huntingtona jeden **hlavní závěr**. Ačkoliv Západ je dnes v relaci k ostatním civilizacím na vrcholu moci a je schopen "prosazovat své ekonomické zájmy a vnucovat ostatním zemím hospodářskou politiku, která mu vyhovuje", v blízké budoucnosti bude tato převaha ohrožena vojenským a hospodářským vzestupem ostatních civilizací, zvláště muslimské a konfuciánské. Toto tvrzení dokládá údajnou spolupráci mezi Čínou a muslimskými státy na poli hospodářském, politickém a vojenském. Dochází tak k novému závodu ve zbrojení, ve kterém **obzvláště Čína neustále získává**. Huntington proto tvrdí, že "ústředním ohniskem konfliktu v nejbližší budoucnosti bude vztah mezi Západem a několika muslimsko-konfuciánskými státy".

Pokud je tato analýza správná, Huntington **doporučuje Západu několik krátkodobých opatření**:

- ❖ Spolupráce mezi státy západní civilizace by měla být prohloubena, zvláště mezi její severoamerickou a evropskou větví;
- ❖ Východoevropské a latinskoamerické státy by měly být přizvány k užší spolupráci se Západem;
- ❖ Rusko a Japonsko by se měly stát spolehlivými spojenci Západu;
- ❖ Měly by se učinit kroky k omezení vojenské expanze muslimskokonfuciánských států a redukce západního vojenského potenciálu by měla být zpomalena;
- ❖ Měly by být posíleny mezinárodní instituce jako např. **Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO)**, **Světová banka** a **Mezinárodní měnový fond**, které hájí západní hodnoty a zájmy;
- ❖ Vojenská převaha ve Středomoří, ve východní a jihozápadní Asii by měla být udržována na alespoň současné úrovni.

Z dlouhodobého hlediska by se měl Západ chystat na udržení své celkové politické, hospodářské a vojenské převahy ve světě, ale zároveň by se měl snažit o pochopení filozofických a náboženských předpokladů ostatních civilizací, aby byl schopen jim dostatečně čelit.

Literatura

[1] Zoubek, V.: *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, 463 s., ISBN 80-86473-75-9

---

doc. JUDr. Vladimír Zoubek, CSc., Policejní akademie ČR, Lhotecká 559/7, Praha 4
E-mail: zoubek@polac.cz

Turci při Azerbajdžáncích, ale Rusové přejí Arménům. Na druhé straně konflikty uvnitř civilizací nemají tak výbušný charakter a lze je urovnat snáze (např. spor Ruska s Ukrajinou).